

“Bewaar de verbeelding en de kleuren van de taal”

Lezing door
Jacques Vriens

Annie M.G.
Schmidtlezing
21 mei 2025

In dierbare herinnering aan Toin Duijx

Beste allemaal,

Ik draag deze lezing op aan Toin Duijx: hij was een enthousiast docent kinder- en jeugdliteratuur. Daarnaast was hij recensent; bestuurslid van IBBY; zat in jury's; schreef talloze artikelen in vakbladen en deed nog veel en veel meer. Kortom: hij was een geweldig ambassadeur voor de kinder- en jeugdliteratuur. Maar bovenal was hij een dierbare vriend.

Ik begin met een gedicht van Annie M.G. Schmidt. Ik zal u zo vertellen waarom.

Koning Lariloff is ziek

Er was ereis een koning; hij heette Lariloff

Het was een beetje zielig, want die koning had de bof

Zijn ene wang werd reuze-dik en toen zijn and're wang

Er kwamen zeven dokters en die dokters keken bang...

Ze zeiden: Sire, zeiden ze, en streken over hun kin

Wanneer u niet naar bed gaat, staan wij nergens meer voor in!

*Naar bed gaan, riep de koning. Versta ik jullie goed?
Wie moet er dan regeren, als de koning het niet doet?
Wie moet er dan regeren, he? Vertel me dat eens even
Verdwijn! Ik wil je niet meer zien. Verdwyn maar alle zeven
Toen was er dus geen dokter meer, geen dokter aan het hof
En iedereen riep: Oei-la-la!, die koning Lariloff!*

*En Oei-la-la! en Ai-la-la! riep iedereen aan 't hof
Er is geen éne dokter en de koning heeft de bof!
Toen kwam er uit een rommelhoek een oude apotheker
Die stampte zeven spinnen fijn en deed ze in een beker
Hij deed er nog wat maggi bij en ook een scheut azijn
En zei toen: Sire, alstublieft, hier is uw medicijn
Ik wil niet, zei de koning en hij trok een vies gezicht
Ik wil niet en ik wil niet en hij hield zijn mond stijf dicht
Ze kwamen met een lepel en ze zeiden: Sire, ja!
Toen moest hij wel, hij slikte en hij zei alleen maar: Báh
En is die koning Lariloff nu heuselijk genezen?
Ik weet het niet, ik weet het niet. Heb jij het soms gelezen?*

Met dit gedicht neem ik u graag mee naar de kleine Sjakie Vriens die nog op de lagere jongensschool zit in Helmond, bij de Broeders van de onbevleete ontvangenis van Maria.

Kortom, we gaan even terug naar het 'Roomsche' Brabant van de jaren vijftig in de vorige eeuw.

De Broeders van de onbevleete ontvangenis van Maria waren meestal harde mannen die mij en mijn bijna vijftig klasgenoten in het gareel hielden met een fikse draai om onze oren.

Sommige broeders waren ook nog gespecialiseerd in de 'okkernoot'. De broeder maakte dan een vuist waar nog net het topje van zijn duim uitstak. En met die valse vuist sloeg hij tegen je schouder. 's Nachts in bed voelde je het nog.

Toen ik zelf meester werd, heb ik het de broeders vergeven. Niet omdat het goedkeurde, maar omdat ik dacht: je zult maar vijftig friemelende jongetjes moeten leren lezen

In de vierde klas, nu groep zes, moesten alle jongens van broeder Wilfried een gedicht uit hun hoofd leren en opzeggen voor de klas.

Aangezien broeder Wilfried bekend stond als okkernootspecialist, zorgde je er wel voor dat wanneer je aan de beurt was, je de tekst kende.

In een boek- achteraf denk ik dat het 'Margriet Winterboek' was- vond ik *Koning Lariloff*. Ik had het boek geleend van Sjoerdje van de Ven die naast mij in de bank zat.

Zoals zoveel kinderen lette ik toen nog niet op de schrijver, maar ik werd wel geïntrigeerd door de zeven spinnen die werden fijngestampt.

Nu moet u weten, dat ik op de lagere school regelmatig werd uitgescholden voor 'Dikke Vriens'.

Dit verdient enige toelichting: mijn moeder zei altijd: 'Sjakie, jij bent niet dik, je bent stevig.'

Dat klopte: ik ben vlak na de Tweede Wereldoorlog geboren en de kinderen van mijn generatie waren meestal nogal mager. Daarbij vergeleken was ik dik.

Verder werd ik gepest omdat ik een stijve hark was.... en ben.

Tijdens de gymlessen, die ook werden verzorgd door broeder Wilfried, voetbalden we altijd. Bij mooi weer buiten, bij slecht weer speelden zitvoetbal we in de gymzaal. Zowel buiten als binnen was ik een mislukking. Zodra ik maar in de buurt van een bal kwam, riepen mijn klasgenoten: 'Vriens, blijf van die bal af!'

Kortom: het was lastig voor de stevige stijve hark om zich te handhaven in een echte jongensklas. Maar Annie redde mij.

Ik droeg *Koning Lariloff* voor in de klas en dat maakte indruk. Zoveel zelfs, dat broeder Odulfus, de hoofdbroeder van de school, zei: 'Sjakie Vriens, ik hoor dat je zo mooi kunt voordragen. Daarom mag je dat ook doen op de jaarlijkse ouderavond.'

Op de dag zelf oefende ik nog een keer in de klas en kreeg luid applaus van de andere jongens. Heel even steeg ik boven mezelf uit.

En Sjoerdje van de Ven zei: 'Tegen unne bal skuppe dè kende gai nie, maar gai kunt wel heel skon versjes opzeggen.'

Mijn optreden vond plaats in de gymzaal die vol ouders zat. Op de plek waar ik zo vaak had moeten afzien, klonk na mijn optreden een luid applaus. Van de hoofdbroeder kreeg een compliment én een reep chocolade.

De reep heeft bijna een jaar op mijn nachtkastje gelegen. Daarna gooide mijn moeder de reep weg, omdat deze volgens haar: 'Wit was uitgeslagen en bijna van het nachtkastje af liep'.

Toen ik later zelf meester werd, deed ik er alles aan om pesten te voorkomen én ik vond het belangrijk om kinderen te laten ontdekken waar ze wél goed in waren. Dat mocht van alles zijn: rekenen, tekenen, toneel, muziek, sport, timmeren, verhalen verzinnen, geschiedenis enz.

Daarvan groeit je zelfvertrouwen en vanuit dat gevoel kun je ook grip krijgen op de dingen waar je niet zo goed in bent.

Dat is volgens mij ook de belangrijkste taak van een juf of meester: kinderen de kans geven om zich te ontwikkelen in de meest ruime betekenis, want je toekomst begint op de basisschool.

We blijven nog even in de jaren vijftig van de vorige eeuw, want ik wil u graag vertellen hoe mijn verbeelding werd aangezet én ik steeds meer de kleuren van de taal ontdekte.

Om te beginnen: mijn ouders waren geen voorlezers. Daarvoor hadden ze het te druk met het hotel dat ze runden en waarin ik opgroeide.

We hadden nauwelijks boeken in huis. Ik herinner mij slechts drie boeken, die in een hoekje van een kast stonden: *De R.K Mensch en zijn seksualiteit*; *Vijfentwintig Jaar Jansen en Wouterlood* (over een jeneverfabriek, een soort vakliteratuur voor mijn ouders) en *De Ramp*, een grijsachtig fotoboek over de watersnoodramp van 1953. Het was niet veel, maar – laat ik mijn ouders niet tekort doen- het ging wel over belangrijke thema's: seks, drank en natuurrampen.

Ik bezat zélf als kleuter slechts één boek: *Poes Pinkie* een Gouden Boekje. Jaren later realiseerde ik mij pas dat het was vertaald door Annie M.G Schmidt.

Het is een simpel verhaal over Poes Pinkie die wat stoeit met een bol wol en zich daarna verbaast over een hond, een vlinder en een kikker.

Mijn grote zus las het mij regelmatig voor omdat ik er niet genoeg van kon krijgen. Op een dag vertrok zij als au pair naar Engeland en moest ik voortaan het verhaal aan mezelf vertellen.

Mijn ouders zetten mijn broer en mij wel regelmatig bij de radio en we luisterden dan naar *Het klokje van zeven uur*, waarin Henk de Wolf – die ooit begon op de administratie bij de AVRO- vijf minuten verhaaltjes vertelde over o.m. koning

Kaskoeskilewan en zijn hofnar Krokeledokus. Net zoals, een paar jaar later, Jean Dulieu over zijn Paulus de boskabouter met de onvergetelijke Eucalypta de heks en Oehoeboeroe de uil.

Ook luisterden we iedere week naar *Het Radioprentenboek*, gepresenteerd door Wim Quint en Rosemarie Lippes.

Tijdens het programma werd telkens een bladzijde van het prentenboek omgeslagen en dan volgde er een nieuwtje, een raadsel, een kinderkoor of een kort hoorspel. En bij elke nieuwe bladzijde klonk er een vrolijk getingel.

Mijn broer en ik zagen het helemaal voor ons: Wim Quint die plechtig een bladzijde omsloeg en Rosemarie Lippes die enthousiast op een xylofoon mepte.

Want dat gebeurde er dankzij de radio: je hoorde de geluiden, de stemmen van de heks, het dappere meisje of gemene boef, de muziek, de voetstappen in het grint en de piepende deuren. Meer had je niet nodig: je verbeelding werd aangezet.

Op de lagere school bij de Broeders in Helmond ontdekte ik dat een boek óók een knop kan omzetten in je hoofd.

Want al regeerden de broeders met harde hand, ze konden bijna allemaal geweldig voorlezen.

In de lagere groepen waren vooral *Puk en Muk* populair: twee Rooms Katholieke kabouters die bij Klaas Vaak woonden met nog een heleboel andere kinderen. Hoe Klaas Vaak daaraan kwam, was mij niet duidelijk en ook niet belangrijk want Puk en Muk gingen vaak op avontuur. Naar de maan, China, Afrika of ontmoetten heksen en schobbejakken.

Wat mij ook erg intrigeerde, was dat voorop de boeken stond dat Puk en Muk werd gedrukt in het 'R.K Jongensweeshuis te Tilburg'.

Ik zag dat onmiddellijk voor me: jongens in lompen gehuld die iedere dag in het zweets huns aanschijs voor mij Puk en Muk stonden te drukken.

In de hogere groepen van de lagere school was *Arendsoog* populair. Een degelijke R.K cowboy waar geen vlekje aan zat. Hij was ín en ín goed. Dat gold trouwens ook voor zijn vriend Witte Veder, een bekeerde Indiaan.

Vooraf broeder Angelino kon fantastisch voorlezen, nee hij droeg voor uit *Arendsoog*:

'Zie je al wat?' vroeg Arendsoog.

'No!' was het antwoord van Witte Veder.

Daar stonden zij: de blanke en de Indiaan zoals gewoonlijk broederlijk naast elkaar

'Als het nog lang duurt,' zei Arendsoog, 'rijd ik hem tegemoet. Want ik begin ongerust te worden.'

Wij zaten dan te sidderen in onze banken.

Wat het extra bijzonder maakte, was dat je van de broeder Angelino mocht 'gaan zitten zoals je wilde'.

Normaal zat je met je armen over elkaar of je deed iets. Maar onderuit hangen in de bank was er niet bij.

Alleen als de broeder voorlas, mocht ik met mijn hoofd op mijn armen en met mijn ogen dicht op de bank gaan liggen en zag ik Arendsoog en Witte Veder door de prairie galopperen, achtervolgd door bandieten. Of zat ik samen met hen rondom een kampvuurtje.

Jammer was wel dat de broeder Angelino altijd stopte op spannende momenten. Dat irriteerde mij mateloos dus ging ik naar de bibliotheek, waar ik voor die tijd nog nauwelijks was geweest; leende Arendsoog en begon te lezen. Het werd een verslaving en ik las in een hoog tempo alle delen.

Op een dag zei de juffrouw van de bibliotheek, juffrouw van Boxtel: 'Sjakie, je hebt ze nu allemaal uit, Maar ik heb hier een boek waarin ook heel veel cowboys en indianen voorkomen.'

Juffrouw van Boxtel gaf mij *De Kinderkaravaan* van An Rutgers van der Loeff.

Tegenwoordig weet bijna niemand meer wie An Rutgers van der Loeff was.

Terwijl zij in de jaren vijftig de eerste was die de prijs voor het *Kinderboek van het Jaar* (nu de Griffels) won met *Lawines razen* en in 1967 kreeg zij *Staatsprijs voor Kinder- en Jeugdliteratuur*, nu de *Theo Thijssenprijs*.

Zo relatief is dus bekendheid.

Haar boek *De Kinderkaravaan* was voor mij een ontdekking. En ja, er zaten cowboys in en indianen en beren en buffels. Maar vooral échte mensen: een familie met zeven kinderen die rond 1850 van de oostkust in Amerika naar de westkust trekt, op zoek naar een beter leven. Asielzoekers avant la lettre.

Volwassenen en kinderen die verdrietig zijn; plezier maken; angst kennen, jaloers zijn, ruziën of vriendschappen sluiten. Daarbij vergeleken was Arendsoog zo plat als een dubbeltje.

En Arendsoog was alleen maar spannend, terwijl ik bij *De Kinderkaravaan* moest huilen toen de ouders van de zeven kinderen dood gingen en de twee oudste kinderen - John en Louise- de zorg voor de familie op zich moesten nemen.

Maar er was nóg een boek.

De mol had de hele morgen hard gewerkt aan de schoonmaak van zijn huisje. Eerst met bezems, toen met stofdoeken; daarna op ladders en trappen en stoelen, met een kwast en een emmer kalk; tot hij stof in zijn keel en zijn ogen en overal kalkspatten op zijn zwarte pels had, en een pijnlijke rug en vermoeide armen.

Zo begint *De Wind in de Wilgen* van de Engelse auteur Kenneth Grahame, een boek dat mij ook raakte.

Ik kreeg het op mijn tiende verjaardag van tante Mies.

Zij was mijn peettante en dat wilde ze weten ook, want regelmatig zei ze: 'Ik heb jou nog onder de doop gehouden in de St. Jan in Den Bosch'.

Er is nog een foto waarop tante Mies mij vasthoudt, gekleed zoals oude tantes eruit horen te zien: zwarte jas, zwarte kousen en zwarte hoed.

Met *De Wind in de Wilgen* had ik een haat-liefde verhouding.

Het boek stond vol lange zinnen en mooie literaire beschrijvingen, maar dat had ik als tienjarige nog niet in de gaten. Ik vond het gewoon een moeilijk boek.

Dan dringt ineens, daar onder de grond de geur van lente tot hem door. De mol smijt zijn kwast weg en graaft zich een weggetje naar boven.

Hij krabbelde en krabde en schrabbelde en schrapte en toen schrapte hij weer en schrabbelde en krabde en krabbelde, werkte vlijtig met zijn pootjes en mompelde bij zichzelf: 'Omhoog gaan we. Omhoog gaan we!'

Tot eindelijk, wip! Zijn snuit in het zonlicht kwam en hij in het warme gras van de grote wei rolde.

Ik las vaak een paar bladzijdes, legde het weg, maar na een paar dagen pakte ik het boek opnieuw, want woorden als 'schrabbelde' en 'schrabde' kende ik niet, maar toch zag ik voor me hoe de mol omhoog zwoegde.

Kortom: zijn leven en dat van zijn aardige vriend Ratje; van de wat knorrige schuwe das en natuurlijk die rare Pad die van ene probleem in het andere rolt, fascineerden mij.

Terugkijkend werd ik dankzij broeder Angelino en Arendsoog een lezer. En dankzij juffrouw van Boxtel van de bieb en tante Mies ontdekte ik bijzondere verhalen, rijk van taal.

En daar is in deze tijd zeker behoefte aan, nu twee mannen met een hond of zoete kinderen via YouTube of Tiktok lezers lokken. Of een onderbroek, een muts of een loser in de titel voor flinke oplagen zorgen.

Deze boeken zijn ook vaak méér graphic dan novel, dus is niet zo vreemd dat kinderen die mijn 10+ boeken lezen, soms aan mij vragen: 'Waarom staan er geen plaatjes in?'

Door de alom aanwezige beeldcultuur dreigt iets wézenlijks te verdwijnen: de onbevangenheid om je door de taal te laten meevoeren en zo je verbeelding in gang te zetten.

Maar met mutsen of losers kun je kinderen wél aan het lezen krijgen. Zoals Arendsoog dat bij mij deed.

Alleen moet het daar niet bij blijven. In 1974 schreef An Rutgers van der Loeff:

*Van meet af aan steken heel jonge kinderen hun voelhorens ver en wijd uit.
Maar lieve hemel, hoevelen tasten er in een soort luchtledig.*

Daarom wens ik elk kind een juffrouw van Boxtel of een tante Mies toe. Mensen die hen de weg wijzen in het rijke kinder- en jeugdboekenland.

En niet te vergeten: enthousiaste voorlezers zoals broeder Angelino en mijn grote zus. Want kinderen die van jongs af aan worden voorgelezen door ouders, oma's, opa's, buurvrouwen of grote broers en zussen, krijgen het mooiste cadeau dat je een kind kunt geven: verbeelding, empathie, taalontwikkeling en vooral: samen genieten van een verhaal.

Elke puber wens ik een 'meneer van Eijk' toe.

Na de scheiding van mijn ouders verhuisde ik met mijn moeder naar Amsterdam en daar kreeg ik op de middelbare school 'Nederlands' van meneer van Eijk.

Wij noemden hem 'De blauwe Beul' omdat hij altijd blauwe pakken droeg en met satanisch genoeg onze opstellen besprak. Hij nam daar ruim de tijd voor en slaagde er telkens weer in om uit elk opstel een kromme zin te citeren. Of hij schreef met een grote grijns onze spellingfouten op het bord en vroeg dan: 'Wie denken jullie, heeft déze blunder gemaakt?'

Maar hij kon ook prachtig vertellen over de Nederlandse literatuur met behulp van Literatuurgeschiedenis van H.J.F.M Lodewick

Dan activeerde hij ons puberbrein door uit Van den vos Reynaerde vooral de pikante passages voor te lezen: Reinaert die over de kinderen van Izegrin de wolf pist of Tibeert de kater die de pastoor in zijn klokkenspel grijpt. Of hij las met veel bravoure voor uit *De Klucht van de Koe* van Bredero; liet ons zien hoe –volgens hem– Louis Couperus een kopje thee dronk of besprak de boeken van Jan Wolkers. Eerlijk gezegd had ik toen niet zoveel met Wolkers (dat kwam pas later), maar aangezien meneer van Eijk grote fan was, zette ik *Serpentina's Petticoat* wel op mijn literatuurlijst van (toen nog) dertig boeken.

Serpentina's Petticoat kwam overigens tijdens het mondeling examen niet ter sprake. Er gebeurde wel iets anders. Ik had op mijn lijst *Peelwerkers* van Antoon Coolen gezet. Onder protest van meneer van Eijk want 'Coolen' was geen literatuur. Hij keurde het 'bij hoge uitzondering' goed, omdat ik uit Brabant kwam.

Het geluk was met mij, want bij het mondeling eindexamen zat een gecommiteerde die ook uit Brabant kwam en onmiddellijk over *Peelwerkers* begon. Ik zie nog de minachtende blik van meneer van Eijk, maar hij was wel zo sportief om er in mee te gaan.

Peelwerkers begint zo:

Mee Piet Klep is het weer zo.

Hij is die je maandagmorgen wel mee een nieuw schup op zijn schouder, zo'n grote schup om de rauwigheid weg te steken, de kanten van de peel uitgegaan.

Maar hij heeft het niet wijdter gebracht dan toe Nelemans toe. En Nelemans zelf zit ook maandag te houden in zijn herberg. Die is al vroeg aan zijn half litertje bier begonnen.

Dat is nou allemaal niks. Een mens komt 'nen borrel toe.

Maar Piet Klep laat het niet bij die ene. Hij heeft geen vrouw en geen keinder, dat niet. Maar hij heeft een moeder van in de zeventig. Dat wijfke is zo spichtig. Ze is zo mager als een houtje van klaar louter verdriet.

Na een kwartier praten over Antoon Coolen greep meneer van Eijk in en zei: 'Ik wil ook nog graag wat andere boeken bespreken'.

En ondanks of dankzij Coolen – ik wil niet opscheppen- gaven ze mij een 9 voor mijn mondeling.

Meneer van Eijk besprak ook wekelijks een gedicht in alle kleuren van de taal. En dat twee jaar lang. Van hem leerde ik dat woorden bijv. kunnen strelen, met zinnen als:

*Zie je ik hou van je,
Ik vin je zo lief zo licht-
je ogen zijn zo vol licht,
ik hou van, ik hou van je
(Herman Gorter)*

Of dat woorden pijn kunnen doen:

*Toen hij bespeurde hoe de nevel van den tijd
In d' ogen van zijn vrouw de vonken uit kwam doven,
haar wangen had verweerd, haar voorhoofd had doorkloven,
Toen wendde hij zich af en vrat zich op van Spijt.
(Willem Elsschot)*

Of meneer van Eijk liet horen hoe Joost van den Vondel troost:

*Constantijntje, 't zaligh kijndtje,
Cherubijntje, van omhoogh,*

*D'ydelheden, hier beneden,
Uitlucht met een lodderoogh.
Moeder, zeit hy, waarom schreit ghy?
Waarom greit ghy, op mijn lijck?
Boven leef ick, boven zweef ick,
Engeltje van 't hemelrijck:*

Of het is verbeelding:

*'t Werd stil aan tafel. 't Was of wijn en brood
Werd neergeslagen uit den greep der handen.
De kaarsvlam hing lang-wapperend te branden
En 't raam sprong open door een donkren stoot.
(Martinus Nijhoff)*

Dankzij de wekelijkse gedichten van meneer van Eijck leerde ik nóg beter dat woorden er toe doen.

En ik heb me afgevraagd wat meneer van Eijk met ons zou lezen, als ik nú bij hem in de klas zou zitten.

Over twijfel aan jezelf:

*Vertel me, lievemans, dat mijn
zeebenen op een dag bij me horen,
dat ik met een slecht handschrift
ooit ergens aan de bak kom.*

*Vertel me, lievemans, dat er vogels
zijn die zo nu en dan de windrichting
vergeten, die verlangen naar een
landing en toch hoog in de lucht blijven
(Marieke Lucas Rijneveld)*

Over de actualiteit:

*Mensen met koffers gaan over de wereld,
van oorlog naar vrede, van honger naar brood.
Vaak zijn ze niet welkom, dan moeten ze terug:
Van voedsel naar honger, van leven naar dood
(Sjoerd Kuyper)*

Of over taal:

*Ik wil mijn taal met ruimte
voor interpretatie
een taal waarin je soms niet weet
of je naar een liefdesgedicht luistert
of een slaapliedje
of de troostende woorden van
iemand dicht bij
je hart
(Babs Gons)*

Als wij vroeger naar school liepen, kwamen we bijna altijd een meneer tegen die in zichzelf liep te praten. Wij noemden hem: 't Gek Willemke.

Vandaag de dag kom ik ook regelmatig Gekke Willemkes tegen die in zichzelf –tegen hun mobiel- lopen te praten.

Onze twee oudste kleinkinderen, geboren aan begin van deze eeuw, zeiden laatst tegen oma en opa Vriens dat ze nog wel eens terugverlangden naar hun basisschooltijd, waarin sociale media nog op een laag pitje stonden. Ze realiseerden maar al te goed hoeveel tijd mobieltjes opslokken.

Wij waren het helemaal met hen eens en daarna keken ze weer op hun mobieltje. Natuurlijk zijn die dingen hartstikke handig: snel even iets opzoeken, elkaar informeren of... mijn boeken promoten.

Uit een onderzoek van het Commissariaat voor de Media blijkt dat 78% van de jongeren hun nieuws van de sociale media haalt. Van platforms waar meningen vaak worden verpakt als feiten en waar influencers je wijsmaken dat je er alleen maar bij hoort en gelukkig kunt worden van die ene theesoort; die speciale make-up

of botox behandeling of die bijzondere onderbroek. En dat het ook weer eens tijd wordt voor échte mannen.

En dan zijn er natuurlijk de haatzaaiers en complotdenkers die regelmatig opduiken uit de riolen van internet.

En hun leugens

In Springfield

eten mensen, die naar hier zijn gekomen,

de honden op.

En de katten.

Ze eten de huisdieren op van de mensen die daar wónen.

Het is een echte schande

(Tweet van Donald J. Trump)

In 1941 schreef de Duitse Psycholoog Erich Fromm zijn boek 'De angst voor vrijheid.' Ik leerde hem kennen tijdens mijn opleiding tot schoolmeester.

Fromm was in 1934 vanuit Duitsland naar Amerika gevlucht, omdat hij begreep dat voor hem als Jood, in het Duitsland van Hitler geen plaats meer voor hem was.

In 'De angst voor vrijheid' vraagt Fromm zich af hoe het toch kan dat mensen blindelings achter een leider aanlopen?

Waarom kiezen mensen een partij die zegt: 'Jij hoort hier wel, maar jij niét!' Waarom geloven mensen klakkeloos wat er wordt beweerd?

Een vraag die je vandaag de dag opnieuw kunt stellen.

Volgens Fromm willen mensen graag 'ergens bij horen'. Een religie, een club, een dorp, een land, een partij, een omroep of op kleinere schaal bijv. je eigen familie.

En het gevoel 'erbij te horen' kun je versterken door te roepen dat jouw club de beste is. En dan is het nog maar een kleine stap om andere mensen als minderwaardig te beschouwen.

Saamhorigheid kan natuurlijk ook positief zijn.

Samen zingen; een actie houden voor een goed doel; een spelletje doen; een mooie theatervoorstelling maken of het parkje in de buurt opknappen.

Maar ergens bij willen horen, kan - volgens Erich Fromm- ook voortkomen uit de angst voor vrijheid, de angst om zélf te moeten nadenken en zelf keuzes te maken.

Dan kun je ervoor kiezen dat iemand anders voor jou denkt én zegt wat goed en wat fout is. En wie er wél bij hoort en wie niet.

'Democratie is niet voor bange mensen,' zei Carel Polak, de liberale minister van Justitie in het kabinet de Jong in 1967.

Democratie vraagt dus om mensen die zélf willen en kunnen nadenken. Die kritisch zijn en zich niet gek laten maken door alles wat er wordt rondgetoeterd.

Toch blijkt telkens bij verkiezingen dat ongeveer een derde deel van alle kiezers op drift te raakt. Of zoals mijn moeder altijd zei: 'Zoals de wind waait, zo waait hun vestje.'

En de Raad van State wees onlangs op het Nationaal Kiezersonderzoek 2024, waaruit blijkt dat één derde van de kiezers ons land wel zou willen toevertrouwen aan een sterke leider 'ook als die soms de regels naar zijn hand zet.'

Kortom: er wordt geknaagd aan onze democratie.

Maar democratie komt ook niet zomaar aanwaaien (om bij het vestje van mijn moeder te blijven): democratie moet je leren!

Om te beginnen op de basisschool: de plek waar je de hele dag optrekt met andere kinderen

Honderd jaar geleden werd dit al bedacht door mensen als Helen Parkhurst, de grondlegger van Daltononderwijs; Maria Montessori, Peter Petersen met zijn Jenaplanschool en de Poolse arts en pedagoog Janush Korczak.

Ik leerde van hen dat je samen met kinderen regels kunt opstellen en dat kinderen heel goed in staat zijn om te bepalen wat wel en niet redelijk is.

Daarna was het aan mij om te zorgen dat iedereen zich aan de afspraken hield. En bleken sommige regels niet goed te werken dan bespraken we het opnieuw.

Zo leren kinderen omgaan met hun vrijheid en beseffen ze ook dat je omwille van het algemeen belang niet altijd je zin kunt krijgen.

Daarbij is het natuurlijk belangrijk dat kinderen vanaf groep 1 weten dat ze mét elkaar verantwoordelijk zijn voor de sfeer in de school. Niet alleen voor een opgeruimd lokaal of de rust in de groep tijdens het werken, maar ook voor elkaars welbevinden. Samen kun je ervoor zorgen dat iedereen met plezier – of in elk geval zonder tegenzin- de school binnenstapt.

Dat ontstaat niet van de ene dag op de andere. Telkens moet je kinderen daar op een aardige manier van bewust maken. Kortom: sociaal-emotionele vorming en 'burgerschap' in de praktijk van alle dag.

Maar om een groep kinderen zo met elkaar te laten omgaan is één ding absoluut noodzakelijk: empathie, je kunnen inleven in een ander.

En natuurlijk hoef je het niet altijd met elkaar eens te zijn, maar je kunt wel proberen elkaar te begrijpen en elkaar te accepteren, ondanks verschillen in cultuur, milieu of gender.

Of, zoals mijn alter ego Meester Jaap zegt: 'Iedereen heeft recht op zijn eigen afwijking.'

Bij mij in de klas was het kringgesprek daarvoor een goed middel en natúúrlijk: verhalen!

Verhalen over het donker en het licht en alle kleuren van de regenboog.

Verhalen zijn een fantastisch hulpmiddel om kinderen te helpen elkaar én de wereld beter te begrijpen.

En, ik kan – als ouwe meester- het niet laten om het vak geschiedenis te noemen, dat de laatste jaren steeds meer in de verdrukking komt. Het is ook belangrijk de verhalen over ons verleden te kennen en er wijzer van worden.

In 1969 begon ik als jonge onderwijzer op de Merkelbachschool in Amsterdam–Buitenveldert.

Ik had mijn opleiding gedaan op de Amsterdamse 'Gemeentelijke kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen'.

In het gebouw van mijn oude 'kweek' zijn nu o.m. de stichting Lezen, het Fonds voor de Letteren en de Schrijverscentrale gevestigd.

De gymzaal waar ik vaak heb moeten afzien en met veel moeite mijn 'aantekening gymnastiek' op mijn onderwijzersdiploma wist te bemachtigen, is nu een prachtige bibliotheek geworden.

Ik had het geluk als beginnende jonge meester op een fijne school terecht kwam, want de Merkelbachschool was actief bezig met onderwijsvernieuwing én een echte boekenschool.

Dat kwam vooral door de directeur Andries Oldersma, die een enthousiast leesbevorderaar was.

Zijn school had begin jaren zeventig als een van de weinige in Amsterdam een prachtige bibliotheek die de hele wand van de gemeenschapsruimte in beslag nam.

Daarvoor werkte Andries Oldersma nauw samen met Jannie Daane, een legendarische jeugdbibliothecaresse.

Bijzonder was altijd haar maandelijks bezoek aan de verschillende groepen. Ook in mijn vijfde klas –nu groep zeven- stapte ze binnen met twee grote boodschappentassen vol boeken en ging ze helemaal los.

Jannie was een gedreven verteller en na haar bezoek aan mijn klas wilde mijn kinderen onmiddellijk de door haar besproken boeken lezen.

Op de kweekschool werd nauwelijks aandacht besteed aan jeugdliteratuur maar dankzij Andries Oldersma en Jannie Daane was de Merkelbachschool voor mij, begin jaren zeventig, een inspirerende plek waar werd gelezen en voorgelezen; waar regelmatig projecten rondom boeken werden gehouden; de kinderen boeken bespraken en toneelvoorstellingen werden bedacht met een verhaal als inspiratiebron.

'Het hart van de koning moet éénmaal per dag flink kloppen, dan haalt hij het misschien.'

Op aanraden van Andries Oldersma las ik o.m. *Het Sleutelkruid* van Paul Biegel en het werd een van mijn favoriete voorleesboeken.

De oude koning Mansolein is op sterven na dood.

Wat hem nog kan redden, is het sleutelkruid, maar daarvoor moet de wonderdokter een verre reis maken.

'Als ik ermee terug kom, is het te laat,' zegt de wonderdokter tegen de haas die de koning verzorgt.

De haas liet zijn oren zakken. 'Bestaat er geen middel voor die tussentijd?' vroeg hij.

'Geen middel om te slikken,' zei de dokter. 'Maar misschien wel iets anders.' Hij zette zijn geleerde bril af en vervolgde: 'Het hart van de koning moet éénmaal per dag flink kloppen, dan haalt hij het misschien. Vertel hem elke dag een spannend verhaal, voor hij naar bed gaat.'

De haas had zijn oren recht overeind staan, maar nu knakten ze weer door. 'Ik heb zeven jaar geleden mijn laatste verhaal verteld. Ik weet er geen meer en alle boeken kent de koning uit zijn hoofd.'

De wonderdokter dacht lang na. Toen zette hij zijn bril weer op, nam zijn koffertje en zijn hoed, en zei: 'Ik zal het sleutelkruid halen. Onderweg zal ik aan iedereen zeggen, dat wie een verhaal kent, naar de burcht onder de koperen berg moet gaan om het de koning te vertellen.'

De wonderdokter stuurt allerlei dieren naar de koning: de leeuw, de kever, de ezel, het duinkonijn en nog veel meer. En Paul Biegel zou Paul Biegel niet zijn als er niet ook een dwerg voor de poort van de koperen burcht staat.

Dankzij de verhalen redt de koning het en komt de wonderdokter nog net op tijd terug met het sleutelkruid.

Het boek is een hommage aan de vertelkunst.

Na vier jaar Merkelbachschool had ik de moed om te solliciteren naar het directeurschap van een nieuwe basisschool in Abcoude. Ik was 26 jaar, had lange haren en een baard en werd benoemd. Dit tot grote verbazing van mijn moeder die de historische woorden sprak; 'Jongen toch, dat je met zo'n kop directeur kunt worden!'

Op OBS De Manse, zoals de school ging heten, kwam natuurlijk meteen een flinke bibliotheek.

In diezelfde tijd werden ook de eerste griffels en penselen uitgedeeld.

Vanaf 1954 werd ieder jaar slechts één boek uitgeroepen tot 'Het Kinderboek van het Jaar'

Voor het eerst werden in 1971 twee Gouden Griffels uitgereikt: aan Alet Schouten voor *De mare van de witte toren* en aan Leonie Kooiker voor *Het malle ding van de bobbistiek*.

Tegelijkertijd barstte de discussie los over de literaire kwaliteiten van de winnaars.

De eerste jaren van de griffels was er een tamelijk omslachtig systeem om te jureren. Iedere provinciale bibliotheek had een jury die boeken mocht nomineren.

Aan het eind van de rit kwamen van elke provinciale jury twee vertegenwoordigers naar het landelijk beraad en werden de definitieve bekroningen vastgesteld.

Doordat de activiteit rondom boeken op onze school in Abcoude de aandacht trok van de Provinciale Bibliotheek Utrecht, werd mij gevraagd om in de jury plaats te nemen. Dat was in 1974 en de leden van de Utrechtse jury waren het unaniem met

elkaar eens: *Kruistocht in Spijkerbroek* van Thea Beckman verdiende een Gouden Griffel. Evenals *Het Wereldje van Beer Ligthart* van Jaap ter Haar.

Samen met de jeugdbibliothecaresse van de Utrechtse bieb mocht ik naar het landelijk beraad. Daar was de grote vraag: kiezen we voor wat kinderen leuk vinden of kijken we vooral naar de literaire kwaliteiten.

Volgens sommige juryleden gebruikte Thea Beckman te veel clichés en de verhalen waren te voorspelbaar. En het taalgebruik van Jaap ter Haar was rechttoe rechtaan.

Ik was een van de juryleden die zei dat clichés voor kinderen geen clichés zijn en dat Jaap ter Haar een heel toegankelijk verhaal had geschreven over een blinde jongen.

Na de bekendmaking van de Griffels maakte Kees Fens zich boos over het boek van Jaap ter Haar: 'Het boek is een smartlap voor kinderen, die hen ongetwijfeld diep zal raken'.

Na een paar omslachtige jaren met regionale jury's koos de CPNB voor één landelijke jury. De discussie over de vraag hoe literair een kinderboek moet zijn bleef. Ik denk dat het kantelpunt in 1985 was, toen het boek *Kleine Sofie en Lange wapper* van Els Pelgrom werd bekroond.

De jury schreef toen dat de beoordeling 'op de eerste plaats is gebaseerd op literaire criteria: steeds is gekeken hoe een auteur vorm heeft gegeven aan een thema in taal.'

Een duidelijke keuze die in de jaren daarna werd doorgezet.

Vanaf 1988 zorgde De Nederlandse Kinderjury voor een mooie tegenhanger.

Overal in het land kwamen op scholen en bibliotheken kinderjury's die veel boeken lazen. De voorselectie gebeurde door de bibliotheken of de scholen zelf. In de jury's werden de boeken besproken en tenslotte vulden de kinderen formulieren in die naar de CPNB in Amsterdam werden gestuurd.

Het aardige voor auteurs was dat je al door een plaatselijke jury kon worden bekroond en dan werd uitgenodigd om het 'Apeldoorns krijtje' op te halen of de 'Drentse kei', 'De zilveren beker van de gemeente Hoorn' of het 'Berlicums Beeldje'. (Het meest trots ben ik op de beker. Op de lagere school kwamen klasgenootjes wel eens op school met een beker die ze met een sportieve prestatie hadden gewonnen. Zoals u al hebt begrepen, was dat voor mij niet weggelegd. De Hoornse beker is de eerste beker die ik ooit won in mijn leven.)

Tenslotte werden alle formulieren in Amsterdam geteld en kwamen er twee winnaars uit in de leeftijdsgroep zes tot negen en tien tot twaalf.

Door opkomst van de sociale media kwam hier de klad in. De lokale jury's verdwenen steeds meer en kinderen konden stemmen via internet. De vraag was natuurlijk of ze ook echt de boeken gelezen hadden. De Kinderjury dreigde langzaam maar zeker een soort populariteitspoll te worden.

Het bleef zoeken voor de CPNB naar de beste vorm omdat langzamerhand voorspelbaar werd welke boeken zouden gaan winnen.

Dit jaar koos de CPNB voor een nieuwe opzet. Een aantal schoolklassen lazen de boeken die het afgelopen jaar het best verkocht zijn. Daar komt een top zes uit voor 6 t/m 9 en 9 t/m 12 waaruit gekozen moet worden. Het is mooi om te zien dat deze vorm scholen en bibliotheken weer stimuleert om weer zelf aan de slag te gaan met verhalen.

Het blijft in elk geval een prima idee dat Kinderjury en Griffeljury naast elkaar bestaan.

'Die rotschool met die fijne klas,' zei ooit een leerling tegen mij. Dat werd ook de titel van mijn debuut als kinderboekenschrijver in 1976.

Ik was toen al een paar jaar bovenmeester in Abcoude maar inspiratie voor dit boek vond ik in mijn eerste eigen klas op de Amsterdamse Merkelbachschool. De lust om te schrijven kwam niet uit de lucht vallen. Als kind schreef ik al toneelstukjes die ik samen met vriendjes opvoerde in het toneelzaaltje achter het hotel van mijn ouders.

We kwamen op woensdagmiddag bij elkaar en kozen er meestal voor om een spookje te spelen. Aanvankelijk hadden we nog geen tekst en deden we maar wat op het toneel. Meestal ontaardde dat in ruzie omdat we het niet eens waren over de rolverdeling. Zo wilde ik heel graag de prins spelen in Sneeuwwitje omdat ik in stilte verliefd was op het meisje dat de prinses zou spelen. Maar Tommie van Es - ja ik weet zijn naam nog - wilde ook de prins zijn. Het werd een knallende ruzie en mijn moeder moest er aan te pas komen om de zaak te beslechten. Omwille van de lieve vrede besloot ik, net als Tommie van Es, dwerg te worden en werd mijn broer de prins. Bleef het toch in de familie.

Om wat meer rust en structuur in onze voorstellingen te krijgen begon ik teksten te schrijven en ontdekte al snel dat ik dit leuk vond.

In de jaren daarna bleef ik schrijven voor o.m. schoolkrant en schoolcabaret en eenmaal ondergedompeld op de Merkelbachschool in de kinderliteratuur, dacht ik heel eigenwijs: dat kan ik misschien ook.

Ik wilde graag vertellen over een schoolklas, over de ruzietjes en pesterijen, maar ook over hechte vriendschappen, anders zijn, kinderen die de baas willen spelen, verliefdheden, jaloezie, eenzaamheid, kortom over lief en leed, over de wereld in het klein.

Na de verschijning van mijn tweede boek in 1977 mocht ik lid worden van de 'Werkgroep kinderboekenschrijvers', nu 'De sectie Jeugdboekenschrijvers van de Auteursbond'.

Daar zat ik dan, di p onder de indruk door het gezelschap van grootheden als Paul Biegel, Rita Törnqvist, Dolf Verroen, Thea Beckman, Wim Hofman en Nannie Kuiper. Na twee vergaderingen zeiden ze tegen mij: 'H , jij bent toch schoolmeester. We hebben een secretaris nodig.'

Overigens had de werkgroep toen zo'n veertig leden.

Nu zijn er dat ongeveer tweehonderdzestig. Logisch dat er nu jaarlijks zo'n vijftienhonderd kinderboeken uitkomen, want we willen allemaal ons ei kwijt. En natuurlijk ook de uitgevers!

Dan is het wel wrang om te weten dat er jaarlijks ook heel veel onverkochte boeken de versnipperaar in gaan en o.m. worden verwerkt tot wc-papier.

Het blijft een wonderlijk idee dat iemand zijn billen afveegt met mijn boek.

Los van de vraag of het verstandig is om zoveel boeken uit te brengen, waardoor de concurrentie groot is: er valt in elk geval genoeg te lezen.

Het treurige is alleen dat het onderwijs er nog steeds niet in slaagt om van alle kinderen lezers te maken.

Lukt dat overigens wel, verwacht dan niet dat die kinderen allemaal literatuurvreter zullen worden. Het is mooi meegenomen als ze van literatuur gaan houden, maar het is géén voorwaarde. Een kind mag zich absoluut niet minder voelen, omdat het geen échte lezer is of wordt. Voor hen is leeservaring in de eerste plaats handig om ondertitels te kunnen lezen; op het station de borden boven de perrons te begrijpen of de reclamefolder van de Aldi of de Jumbo door te nemen.

 n op de sociale media leugens van waarheid te onderscheiden, fictie van feiten. Kortom: dankzij leesplezier doe je in elk geval leeservaring op en daar heb je hoe-dan-ook heel veel aan.

Alleen wordt het leesplezier in het basisonderwijs vaak verpruts door het vermaledijde begrijpend lezen. Kinderen worden lastig gevallen met – in hun ogen – saaie teksten, die elke vorm van leesplezier de nek omdraaien.

En als de school er volgens jou er te weinig aan doet, kun je nog altijd je kind voor €1800 een cursus laten volgen waarin ze 'grip op tekst' krijgen.

Maar je kunt ook tegen je klas zeggen: 'Ik heb jullie de afgelopen tijd spannende verhalen verteld over de Middeleeuwen; filmpjes op het digibord laten zien; voorgelezen en we zijn naar een kasteel en een kathedraal geweest. Nu wil ik graag dat jullie goed lezen én leren blz. 20 t/m 28 uit je boek. Ik ga jullie daar volgende week vragen over stellen.'

Kinderen met leeservaring- dat dankzij het plezier in lezen is gegroeid- gaan aan de slag. Ze herkennen in de tekst heel veel van wat er is verteld en wat ze hebben gezien en zijn dus met geschiedenis bezig.

Maar leerlingen met weinig leeservaring, denken alleen maar: hoe kom ik 's hemelsnaam door ál die woorden heen.

'Juf Astrid, hoe gaat het nu met onze Marieke in groep zeven?'

'Een ogenblikje meneer, want daarvoor moet ik even in mijn laptop kijken.'

De school is de plek waar je leert voor later in de meeste brede zin, maar dreigt langzaam maar zeker te verworden tot prestatie-instituut door toetsgekte die sinds een aantal jaren in ons onderwijs heerst. Kinderen moeten scoren en wie niet scoort, moet naar de bijles.

Ongeveer honderd jaar geleden schreef mijn favoriete Amsterdamse schoolmeester Theo Thijssen in zijn boek *De gelukkige Klas*:

'Ik was de koning en kon ze ieder op hun beurt een gelukkig ogenblik geven, alleen maar door ze te willen zien.'

Natuurlijk mag je eisen stellen aan kinderen, maar het is ook belangrijk dat je goed naar ze kijkt. En als een kind iets niet snapt of zich 'anders' gedraagt: niet meteen een etiket plakken, maar je eerst afvragen wat heeft dit kind van mij nodig? Hoe kan ik het helpen om te groeien?

Je bent een jonge enthousiaste leerkracht en je wil ook graag heel goed kijken naar kinderen. Maar de hedendaagse toets- en testcultuur dwingt je om ze vooral te laten presteren. Daarom kies je voor de veilige weg van rechttoe rechtaan de stof behandelen en die regelmatig te toetsen. Van de gebaande onderwijspaden afwijken is er nog niet bij.

Die tóetsresultaten komen via je directeur bij je bestuur terecht en dat legt weer verantwoording af aan de onderwijsinspectie. Zo houden ze elkaar in de greep van deze toetskermis.

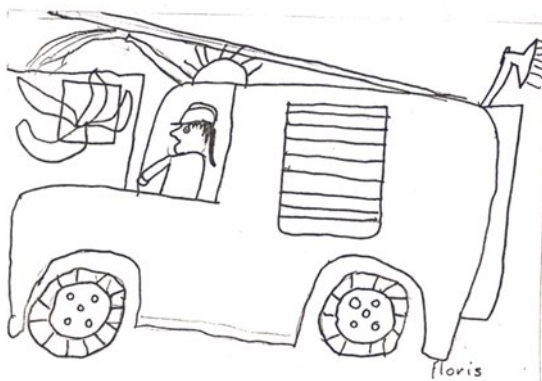
Maar gelukkig durven steeds meer scholen, ondanks de toetsgekte, bijna iedere dag een half uurtje vrij te maken om kinderen zelf te laten lezen. De leerkracht leest dan natuurlijk ook mee en gaat niet iets anders doen. Bijkomende voordeel: wanneer juf en meester niet zulke lezers zijn, kunnen ze dat alsnog worden.

Voorwaarde is wel een goede bibliotheek, zodat kinderen makkelijk kunnen ruilen als een boek niet bevalt. En een leerkracht regelmatig voorleest en vertelt over nieuwe boeken.

Ik was overigens laatst bij een juf die zei: 'Als ik voorlees, vallen ze in slaap. Ik kan het echt niet.' Maar ze had een mooi alternatief bedacht: twee keer per week gaan de gordijnen dicht, schemerlampjes aan en zet de juf een luisterboek op.

En natuurlijk houden kinderen boekbesprekingen over hun favoriete verhaal. En dat graag zonder allerlei toeters en bellen zoals PowerPointpresentaties en boekendozen, waar niet alleen kinderen maar vaak ook hun ouders van in de stress raken.

Ik zei altijd tegen mijn klas: 'Maak reclame voor een boek dat jij leuk vindt. Vertel over de korte inhoud en lees een of twee fragmenten voor.'

BRANTwEE R-
ik heb morgen spuiten.
wij zijn naar het
BET van de BRANTwEE R
geweest KARLYN

Een tekst van Karlyn uit groep 3 en een tekening van Floris uit groep 5 in de schoolkrant van OBS De kleine Kapitein in het Brabantse Bakel, de school waar ik de laatste negen jaren van mijn onderwijstijd ook directeur ben geweest (nog met een eigen klas...).

Want naast leesplezier is schrijfplezier belangrijk. Gelukkig zijn er taalmethodes die dit stimuleren of leerkrachten die zelf bedenken dat het belangrijk is om kinderen, alleen of samen, gedichten; verhalen; dagboeken of teksten voor de schoolkrant te laten maken.

Ik hoor wel van oud-collega's dat dit soort activiteiten er vaak bij inschieten 'want we moeten al zoveel'.

Jochem uit groep 5 van De kleine kapitein schreef:

Poes

Mijn poes is dood.

Hij sliep altijd bij mij.

Als ik aan hem denk,

duwen tranen zich in mij omhoog.

Cleo uit groep 7:

Duif

Als ik naar de kerk kijk, denk ik:

Wat zou ik graag een duif willen zijn.

Je kunt alles in de gaten houden.

En je kunt hoog en laag vliegen.

Af en toe zit je in de stankende lucht.

Maar dan weer in de heerlijk frisse natuur.

En je kunt zo lekker kletsen met andere duiven op de kerk.

En toch alles in de gaten houden.

Al wordt een kind in de toekomst geen enthousiaste lezer of schrijver, dan nog is het belangrijk om het in aanraking te brengen met literatuur als belangrijk onderdeel van iets waarvoor de school óók is opgericht: kunstzinnige vorming.

Kunst en cultuur helpen mensen om boven zichzelf uit te stijgen; geven je de kans onontgonnen terreinen te betreden; anders naar de wereld te kijken en nieuwe talenten in jezelf te ontdekken.

Haal theater in de school; verzin met elkaar voorstellingen; maak muziek; ga naar musea en hang de hele school vol met eigen kunstwerken.

En zorg voor boeken, heel veel boeken.

Ik hoor sommige oud-collega's al brommen: 'Daar hebben we helemaal geen tijd voor. Ze moeten de breuken kennen en de tafels en het bijvoeglijk naamwoord en de stam+t'.

Natúúrlijk moeten kinderen dat weten!

Maar honderd jaar geleden dachten mensen als Parkhurst, Petersen en Montessori daar ook al over na en hun onderwijs is zo georganiseerd, dat de noodzakelijke zinvolle kennis wordt overgebracht en leerlingen goed worden voorbereid op het voortgezet onderwijs, maar er is ook voldoende tijd is voor kunst en cultuur en – ik noemde dit al eerder- sociaal-emotionele vorming.

En ik wil hier ook De Vrije School noemen, waar kunstzinnige vorming vanzelfsprekend is.

Laatst had ik op een Pabo een discussie met twee aardige studenten. Ze bekenden dat ze 'niet zoveel met lezen hadden' en het daarom 'best moeilijk vonden' om met boeken in hun groep aan de slag te gaan.

Ik vroeg: 'Stel dat je niet zoveel met rekenen zou hebben. Zou je daar dan minder aandacht aan besteden?'

'Natuurlijk niet,' antwoordden ze, 'want rekenen is belangrijk.'

Eerlijk gezegd had ik het over mezelf: rekenen was nooit mijn sterkste vak, laat staan wiskunde. De tegenzin was al begonnen op de lagere school bij de broeders. Alles werd één keer uitgelegd en dat was voor mij niet genoeg.

Eenmaal zelf voor de klas dacht ik: laat ik het nou niet verpesten en in elk geval mijn best doen om mijn kinderen enig rekenplezier bij te brengen.

Niet elke Pabo-student is een lezer; een muzikaal wonder; een gedreven verteller of een Karel Appel. Maar ze moeten dit alles wel zelf ervaren en erin groeien, zodat ze ook kinderen kunnen laten groeien.

Op dit moment wordt op Pabo's volgens het Landelijk Centrum Cultuuronderwijs ongeveer 5 % van de lestijd besteed aan kunstzinnige vorming. Op vrijwillige basis kunnen studenten nog kiezen voor keuzevakken en halen dan maximaal 13 % . In 1968, toen ik van de kweekschool kwam, werd er nog zo'n 25 % van de tijd aan kunst en cultuur besteed, voor álle studenten.

Toen lag ook nog wettelijk vast wat elke student moest kennen en kunnen. Dat is al jaren losgelaten waardoor er grote verschillen zijn ontstaan tussen opleidingen.

De Onderwijsraad, adviesorgaan van de minister van onderwijs, kwam in januari met het dringende advies om weer duidelijke eindtermen vast te stellen voor alle Pabo's.

Dat lijkt me een uitstekend idee en zorg er dan ook voor dat er consequent aandacht is voor kinder- en jeugdliteratuur. Het zou een 'vak' moeten zijn. Studenten lezen boeken en bespreken die met elkaar.

Het actuele aanbod, maar ook *Het Sleutelkruid* of *De Koning van Katoren*. Ze denken na over de vraag hoe je kinderen aan het lezen kunt krijgen en hoe je verhalen kunt gebruiken bij vakken als geschiedenis of biologie.

Maar er is hoop: ik kom gelukkig vaak genoeg Pabo-studenten tegen die enthousiast zijn. Mijn oudste kleindochter is er een van.

En ik ontmoet regelmatig Pabo docenten die, soms tegen de verdrukking in, doorgaan!

Want als je leest, gaat er een knop om, je verbeelding wordt aangezet, je doet leeservaring op en je ontdekt de kleuren van de taal; ondertussen groeit je empathisch vermogen en leer je andere werelden kennen, waardoor vooroordelen kunnen verdwijnen, want vooroordelen berusten altijd op onwetendheid. Kortom lezen is en blijft belangrijk, want:

...is die koning Lariloff nu heuselijk genezen?

Ik weet het niet, ik weet het niet. Heb jij het soms gelézen?

Jacques Vriens

